

2 Verhoogde zorg – fase 1

*Hoe kan een school omgaan met leerlingen die meer zorg nodig hebben op vlak van taal en spraak? Dit vind je terug in Verhoogde zorg, het tweede deel van het [Specifiek Diagnostisch Protocol problemen in de spraak- en taalontwikkeling](#). Lees dit bij voorkeur samen met [Brede \(preventieve\) basiszorg](#), [Uitbreiding van zorg](#) en het [Theoretisch deel](#) van dit protocol. De protocollen zijn een leidraad voor diagnostiek binnen de onderwijscontext gehanteerd door CLB-teams in samenwerking met scholen. Een Specifiek Diagnostisch Protocol is een concrete vertaling van de algemene handvatten in het [Algemeen Diagnostisch Protocol](#) (ADP). *Individueel Aangepast Curriculum komt niet aan bod in dit Specifiek Diagnostisch Protocol. Hiervoor verwijzen we naar [fase 3 in het ADP](#).**

In de spraak- en taalontwikkeling kan veel variatie optreden. Zo zijn sommige leerlingen vroeg taalvaardig terwijl dit bij anderen later op gang komt.

Heel veel hangt af van de omgeving waarin de leerlingen opgroeien. Zo blijken leerlingen die opgroeien in een omgeving waar taal veelvuldig en gevarieerd gebruikt wordt een betere startsituatie te hebben dan leerlingen die in een minder taalrijke omgeving opgroeien. Ook aandacht voor taal en een goed uitgebouwd taalbeleid op school spelen een rol (zie preventieve basiszorg).

Toch kunnen structurele en preventieve maatregelen soms niet (meer) voldoende tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van een leerling of een leerlingengroep.

1. Zorgoverleg

De leerkracht signaleert vanuit observaties en prestaties van de leerling dat hij problemen vermoedt op gebied van spraak en/of taal. Er wordt over gewaakt dat ook de positieve aspecten en stimulerende factoren aan bod komen. De leerkracht geeft aan welke maatregelen hij al genomen heeft om de leerling te helpen en welk effect deze hadden. Het zorgteam en de leerkracht dienen voldoende op de hoogte te zijn van de mijlpalen en van de normale variantie in de spraak- en taalontwikkeling¹. Men stelt zich de vraag of het probleem deel uitmaakt van een bredere problematiek.

De leerkracht is en blijft de spilfiguur in het ondersteunen van de ontwikkeling van de spraak- en taalvaardigheid in de klas. Om deze opdracht te realiseren is het belangrijk om tegemoet te komen aan de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht. Zo kan het zorgteam de klasleerkracht ondersteunen bij het stimuleren van de spraak- en taalontwikkeling en de taalvaardigheid bij de leerlingen.

Op het zorgoverleg kunnen ook problemen zoals onduidelijk spreken, angst bij het spreken, heesheid, stotteren, ... besproken worden.

---

¹ Zie bijlage 3: Mijlpalen in de spraak-en taalontwikkeling

Het CLB wordt steeds ingeschakeld indien het zorgteam, de leerkracht en ouders beroep willen doen op externe hulp. In dit geval of indien er symptomen zijn van een ruimere taalproblematiek, wordt er overgegaan naar uitbreiding van zorg.

2. Verzamelen van informatie

Om te achterhalen wat al gekend is over de spraak- en/of taalproblemen en om de onderwijs-, opvoedings- en ondersteuningsbehoeften zo goed mogelijk te bepalen, blijft het nodig om breed te kijken. Daarom wordt er met alle mogelijke informanten gesproken en gericht geobserveerd in zoveel mogelijk situaties.

Zich (laten) informeren en observeren zijn twee manieren om een zicht te krijgen op de leerling met spraak- en/of taalproblemen.

Op school zijn heel wat gegevens over leerlingen aanwezig in het leerlingdossier zoals resultaten van toetsen zoals VLOT, CITO-toetsen, TASAN, SALTO, ...²

Toch kan het zijn dat er vanuit deze gegevens en vanuit het zorgoverleg onvoldoende informatie is om de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling vast te stellen.

Bij kleuters kan er gebruik gemaakt worden van een kijkwijzer³ die ons een beeld geeft van de belangrijke mijlpalen in de spraak- en taalontwikkeling van het kind. Indien het taalgebruik en het taalbegrip niet overeenstemmen met de aangegeven mijlpalen kan het zorgteam de SNEL-vragenlijst⁴ gebruiken om meer informatie te verkrijgen.

- **Gesprekken met leerlingen**

Door met leerlingen gericht te praten kan men informatie over het spraak- en taalgebruik verzamelen. Tijdens deze gesprekken ligt ook de focus op het inschatten of het taalgebruik echt verschillend is ten opzichte van medeleerlingen met dezelfde taalachtergrond. Er wordt aandacht besteed aan de articulatie, de verstaanbaarheid en de inhoud.

Indien ouders en leerling akkoord zijn, kan er afgesproken worden om het gesprek op te nemen. Zo kan het gesprek van een VLOT-toets 'Spreken' achteraf gericht beluisterd worden naar taal- en spreekvaardigheid (intonatie, vlotheid bij het spreken, zinsbouw, toepassen van grammaticale regels, articulatie,...).

- **Gesprekken met leerkrachten**

Om meer informatie te verzamelen is het aangewezen om alle betrokken leerkrachten te bevragen. Vooral wanneer een leerling meerdere leerkrachten heeft,

---

² Zie Bijlage 4: evaluatiematerialen spreek- en taalvaardigheid

³ Zie Bijlage 3: Mijlpalen in de spraak-en taalontwikkeling

⁴ Zie <http://kindentaal.logopedie.nl/site/testen>

Verhoogde zorg – fase 1

Protocollering van diagnostiek bij problemen in de spraak- en/of taalontwikkeling

is het van belang om te horen hoe het spraak- en/of taalgebruik van deze leerling is bij de verschillende leerkrachten.

- Gesprekken met ouders⁵

Omdat ouders en schoolteam partners zijn in de zorg van de leerling is een gesprek met hen aangewezen. Tijdens het gesprek geeft de leerkracht weer wat er opvalt in de spraak en taal van de leerling. Bijvoorbeeld de leerling spreekt weinig verstaanbaar of de woordenschatkennis is beperkt. Deze informatie komt uit de gerichte observaties, gesprekken en de bespreking op het zorgoverleg.

Tijdens het gesprek worden ook de interventies en de sterke kanten van de leerling besproken. Het belangrijkste probleem wordt weergegeven en de eventuele gevolgen worden geduid.

- Observatie

Bij een vermoeden van spraak- en/of taalproblemen is het aangewezen om de verschillende ontwikkelingsdomeinen grondiger en gericht te observeren.

Specifiek wat spraak- en taalontwikkeling betreft gaat men het taalbegrip en de taalproductie na (woordenschat, vervoegen van werkwoorden, zinsbouw, vrij vertellen, uitvoeren van taalopdrachten, ...).

Bij het in kaart brengen van de spraak- en/of taalvaardigheid dient er geobserveerd te worden in verschillende situaties. Effecten van aanpassingen in de onderwijsleeromgeving kunnen informatie leveren over een mogelijke aanpak in een latere fase.

3. Onderwijsbehoeften en aanpak bepalen

De leerkracht en het zorgteam vatten de informatie verkregen uit gesprekken en observatie samen. Ze formuleren de onderwijsbehoeften die erbij aansluiten. Bijvoorbeeld wat heeft deze leerling die problemen heeft met taalbegrip nodig en hoe kan dit gerealiseerd worden?

Ze bepalen de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht: wat heeft deze leerkracht nodig om deze leerling die problemen heeft met taalbegrip te ondersteunen? Hoe kan dit gerealiseerd worden?

Indien de leerling reeds externe hulpverlening krijgt, wordt door samenwerking en afstemming van de externe hulp met de leerkrachten en ouders een geïntegreerde aanpak van het probleem mogelijk⁶.

Respect voor en constructieve communicatie met zowel de leerling als zijn ouders geven mogelijkheden om een beter zicht te krijgen op de onderwijsbehoeften en de mogelijke ondersteuning van taal- en/of spraakproblemen.

---

⁵ Zie Samenwerking met ouders in de preventieve basiszorg

⁶ Buitenschoolse logopedie voor school-gerelateerde problemen, Engagementsverklaring van de Vlaamse onderwijswereld en de Vlaamse Vereniging voor Logopedisten, september 2013

Hierna volgen enkele voorbeelden van mogelijke onderwijs- en opvoedingsbehoeften van leerlingen en de eventuele aanpak.

Onderwijs- en opvoedingsbehoeften: Abdul volgt het tweede leerjaar en heeft moeite met het onthouden en correct uitspreken van nieuwe begrippen die in de klas worden aangeleerd. Tijdens kringgesprekken, lesactiviteiten, toetsen, ... valt het op dat hij nieuw aangebrachte begrippen niet meer kan reproduceren. Abdul heeft nood aan een verduidelijkende context bij de aanbeng van de nieuwe begrippen, aan een leerkracht die vaak de begrippen herhaalt in een duidelijke context en aan een auditieve, visuele en articulatorische ondersteuning bij deze begrippen.

Mogelijke aanpak: Het zorgteam en de klasleerkracht spreken af met de ouders en Abdul dat ze de begrippen waar Abdul moeite mee heeft zowel auditief, visueel en articulatorisch gaan ondersteunen. Dit wordt ook met Abdul en zijn ouders besproken. Wekelijks oefent en evalueert de zorgleerkracht in functionele en contextvolle oefeningen de nieuw aangebrachte woordenschat.

Onderwijs- en opvoedingsbehoeften: Frédéric zit in het eerste jaar van het secundair onderwijs. Van in het begin valt het op dat hij problemen heeft op gebied van schoolse taalvaardigheid. Zijn beide ouders zijn eentalig Frans en willen hun zoon in het Nederlandstalig onderwijs laten les volgen. Frédéric heeft nood aan extra instructie en inoefening van de schooltaal. Hij heeft nood aan een klasleerkracht die stimulerende vragen stelt en die nagaat of de schooltaal begrepen is.

Mogelijke aanpak: De klastitularis en de leerlingbegeleider stellen voor dat Frédéric in een klein groepje van leerlingen extra instructie en oefening krijgt. Dit houdt in dat Frédéric intensief zal betrokken worden bij de lessen door vragen te kiezen die hem stimuleren en op weg zetten om zelf de antwoorden op zijn vragen te vinden. De klastitularis gaat geregeld via vraagstelling na of de schoolse vaktaal begrepen is en geeft uitleg indien nodig. Dit ondersteuningstraject wordt ook besproken met de andere vakleerkrachten van Frédéric tijdens een klassenraad.

Uiteraard wordt het traject samen met Frédéric en zijn ouders besproken.

4. Plannen, handelen en evalueren

Heel wat problemen op het vlak van spraak- en taalontwikkeling kunnen, tot op zekere hoogte, schoolintern worden aangepakt. De kwaliteit, de duur en de concrete uitvoering van de zorgacties spelen een rol om tot verbetering te komen.

Tijdens een oudergesprek worden de mogelijkheden geschetst om het probleem aan te pakken. Er wordt ruimte gelaten voor de inbreng van de ouders en er wordt besproken in hoeverre ouders willen en kunnen meewerken.

Met de leerling bespreekt men waarom er met hem wordt gewerkt en wat er van hem wordt verwacht.

Verhoogde zorg – fase 1
Protocollering van diagnostiek bij problemen
in de spraak- en/of taalontwikkeling

Tussentijdse gesprekken en evaluaties met de leerling zijn belangrijk om ondersteuning te geven wanneer dit nodig is. De leerkracht en het zorgteam volgen de uitgezette interventies op en luisteren naar de leerling om erachter te komen waar problemen zouden kunnen liggen.

Bij het opstellen van de zorgacties wordt er ook een evaluatiedatum gepland. Tijdens de evaluatie wordt besproken of er evolutie is en of de vooropgestelde doelen werden bereikt. Men stelt zich de vraag of het een geïsoleerd probleem is of het kadert binnen een ruimere problematiek bijvoorbeeld in combinatie met problemen op andere ontwikkelingsgebieden.

De maatregelen kunnen na evaluatie resulteren in de vaststelling dat:

- De maatregelen volstaan. Er wordt beslist om de maatregelen tijdelijk verder te zetten of geleidelijk af te bouwen;
- De maatregelen uit de verhoogde zorg hebben geen of onvoldoende resultaat opgeleverd binnen de afgesproken termijn. Er wordt overgegaan naar de fase van uitbreiding van zorg.